

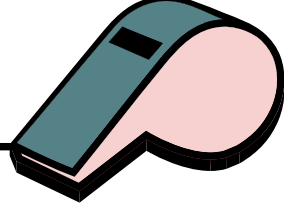
אחד העקרונות החשובים במשטר דמוקרטי הוא שהממשל מחויב לפעול למענם, לטובתם ולרווחתם של כלל האזרחים. זוהי הסיבה לכך שלאזרחים במדינה הדמוקרטית ניתנת הזכות לבחור את ראשי השלטון (בבחירות), וזו גם הסיבה לכך שישנן מערכות שונות שמטרתן העיקרית היא לפקח על כך שהממשל אינו מועל בתפקידו למען כלל האזרחים (משרד מבקר המדינה, בית המשפט, התקשורת ועוד). הרעיון הדמוקרטי מבוסס על כך שעל האזרח לדעת שאנשי הממשל אכן פועלים למען טובת אזרחי המדינה ולא למען מטרות אחרות. לצורך כך נחוץ אמון בסיסי בין האזרחים לבין אנשי הממשל.

כיצד נוצר אמון כזה? ומה יכול לחבל בו? כמו בכל מערכת יחסים תקינה בין בני אדם, אמון בסיסי נוצר מניסיון חיובי, ומן ההכרה שהאדם האחר אינו מפר את כללי היסוד שהוא מחויב להם במסגרת מערכת היחסים. כך גם במשטר הדמוקרטי, האמון בין האזרחים לממשל מתבסס על כך שאנשי הממשל נוהגים על פי הכללים אליהם הם מחויבים כלפי האזרחים. אם מופרים אותם הכללים, הרי האמון שניתן לאנשי הממשל על ידי האזרחים גם הוא מופר במידה ניכרת.

לאור זאת, אחת התכונות החשובות ביותר שצריכה להיות לאנשי הממשל היא **היושרה**.

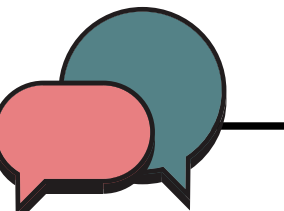
מהי יושרה? יושרה (באנגלית – Integrity) היא תכונה המבטאת התנהגות ישרה, אמינה, כנה והוגנת. יושרתו של אדם יכולה לבוא לידי ביטוי בכמה צורות: ראשית, ניתן לסמוך על בעל היושרה שדבר שהוא אומר אכן משקף את מחשבותיו ואת כוונותיו האמיתיות. שנית, ניתן לסמוך על בעל היושרה שהוא מתכוון לנהוג, ואף נוהג בפועל, בהגינות וביושר. ושלישית, ניתן לסמוך על בעל היושרה שגם כאשר איש אינו מפקח אליו, הוא אינו מפר את הכללים שהוא מחויב להם.

פעילות פתיחה: חפשו את היושרה

לפניכם 4 דמויות / מצבים:

- אדם שנקלעתם יחד איתו לאי בודד
- שופט במשחק כדורגל
- קוסמת במופע רחוב
- מנהלת עמותה ציבורית

שאלות לדיון:

- לגבי כל אחד מהם, במה יכולה לבוא לידי ביטוי יושרה או חוסר יושרה?
- אצל מי מהדמויות לדעתכם יש לחוסר יושרה המשמעות החמורה ביותר? נמקו.
- מה "מרוויח" (בכל אחד מהמקרים הללו) מי שבוחר לנהוג ביושרה? האם לדעתכם זה אכן ישתלם לו? הסבירו.
- האם שיקולו של מי שבוחר בדרך היושרה צריך להיות "איך זה ישתלם לי?" או שבחירה בדרך זו צריכה להסתמך על שיקול אחר? הסבירו.

הזמנה לבית מדרש

אתיקה ישראלית

כיום במדינת ישראל ישנה מודעות רבה לדרישה ממשרתי הציבור לנהוג ביושרה קרֵבית בעת מילוי תפקידם. בשנת 2016 הוגש לממשלה, על ידי ועדה מיוחדת שהקימה הכנסת, דו"ח ובו רשימת הערכים שלאורם צריכים לפעול עובדי הציבור במדינת ישראל, ואלה הם:

"ממלכתיות" על עובד מדינה להיות נאמן למדינת ישראל, חוקיה וערכיה.

מקצועיות: על עובד המדינה לחתור למצוינות אישית בכל תחומי פעילותו, תוך שאיפה להימצא בחזית הידע והמומחיות של תחומי עיסוקו, ומיצוי היכולת והמימנות המקצועית שלו.

טוהר מידות: על עובד המדינה לשמור על טוהר המידות, הגינות וכיבוד זכויות הפרט. מערך זה נובע איסור למשוא פנים ופרוטקציה.

מערכתיות: עובד המדינה יבצע את תפקידו מתוך ראייה כוללת של תפקיד שירות המדינה לסייע לממשלה ולשרים לקדם ולממש את מדיניותם, תוך כיבוד החוק והמקצועיות.

שירותיות: על עובד המדינה להקשיב לפניות הציבור, וכלל הניתן ובמסגרת הסמכות, לסייע לאזרחים לממש את זכויותיהם.

אחריותיות: בנושאים שבתחום טיפולו יפעל עובד המדינה כנאמן הציבור, באופן שקוף וגלוי, תוך כיבוד זכות הציבור לדעת, בכפוף להוראות הדין.

מתוך אתר נציבות שירות המדינה

שאלות לדיון:

- סמנו ברשימת הערכים שהובאה למעלה את כל הדברים הקשורים לדעתכם ליושרה ולאמון הציבור.
- בחרו את הערך הכי חשוב בעיניכם והסבירו מדוע הוא חיוני לביסוס אמון הציבור במוסדות השלטון וכיצד הוא קשור לערך היושרה.

האם משה נטל לעצמו מכספי המשכן?

בסוף ספר שמות בתורה, לאחר תיאור השלמת מלאכת בניית המשכן במדבר, מובאת רשימה ארוכה של כמויות הפריטים והעלויות הכספיות שבהם הייתה כרוכה מלאכת בניית המשכן. קפֶּרְשִׁי מקרא, לאורך הדורות, שאלו את עצמם מדוע טרח המספר המקראי לכתוב ולפרט לפנינו את כל הרשימה הארוכה הזו? אחד מהפירושים המעניינים לכך מצוי ב"לקוט שמעוני" (קובץ מדרשים שלוקט בימי הביניים). מתוך פירוש זה נוכל ללמוד גם על הקשר בין היושרה לבין ביסוס האמון בין העם למנהיגותו:

"אלה פקודי המשכן" – [...] משנגמרה מלאכת המשכן. אמר להם (=משה לבני ישראל): "בואו ואעשה לפניכם חשבון".

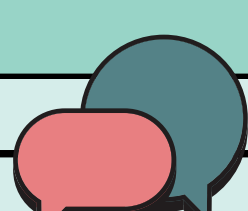
נכנסו כל ישראל, עד שהוא יושב ומחשב, שכח אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים (=1775) שקל, שעשה ויום לעמודים. התחיל יושב ותמה, אמר: "עכשיו ישראל מוצאים ידיהם לומר (=יכולים לטעון): נטלו משה!"

האיר הקב"ה עיניו וראה אותם עשויין ויום לעמודים (=הראה לו את הווים ששכח למנות בחשבונם). אמר להם (לישראל): "זאת האלף ושבע המאות חמישה ושבעים..." (שמות לח, כח) (=הסביר להם על מה הוצא הסכום החסר), באותה שעה נתפייסו ישראל על מלאכת המשכן (=הרגישו שהדבר נעשה בהגינות), [...] ולמה עשה עמהן חשבון? [...] אלא ששמע משה (שאנשי) ישראל מדברים אחריו, שנאמר: [...] "הֲקֵיָה כְּצֶאֱת מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים וְקָמוּ כָּל הָעָם וְנָצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶליוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה [עַד בָּאוּ הָאֱלֹהִים]" (שמות לג, ח).

רבי חמא אמר: לגנאי היו אומרים: "ראה צוארו, ראה שוקיו, ראה כרעיו, אוכל משל יהודים, שותה משל יהודים, וכל מה שיש לו משל יהודים!" וחברו משיבו: "ריקה (=אפס, מילת גנאי), אדם ששלט על מלאכת המשכן, איך אתה מבקש שיהא עשיר?"

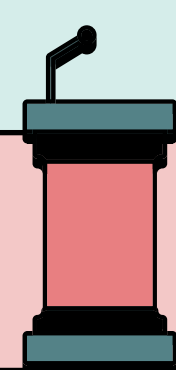
כיון ששמע משה כך, אמר להם: "חייכם [לשון התחייבות ושבוועה] משהמשכן נגמר אני נותן לכם חשבון, שנאמר: 'אלה פקודי המשכן'" (שמות לח, א).

ילקוט שמעוני, סימן תטו

שאלות לדיון:

- מדוע לפי, הסיפור המדרשי שקראתם, היה למשה חשוב להציג חשבון מדויק על הוצאות בניית המשכן?
- הסבירו את פשר השיחה ששמע משה מאחורי גבו? איזו צורת מחשבה על אודות המנהיגות היא משקפת? מהיכן נובעת לדעתכם צורת מחשבה זו? האם היא מוצדקת?
- כיצד בחר משה לנסות לשכנע את אנשי ישראל לשנות את השקפתם?
- הסבירו את מה שהתרחש בסיפור המדרשי תוך שימוש במילים "אמון" ו"יושרה".
- חישובו על דוגמאות דומות מימנו למה שמתואר בסיפור.

פעילות סיכום

התחלקו לזוגות וכסו לאחד מבני הזוג את העיניים. בעל העיניים הפקוחות יעמוד מאחורי בעל העיניים המכוסות ויורה לו לאן ללכת על מנת שלא ייתקל בחפצים או בתלמידים אחרים. בשלב שני, נסו שמכוסה העיניים יישען לאחור כך שפקוח העיניים יתפסו אותו כדי שלא ייפול אחורנית. אחר כך התחלפו בתפקידים.

תארו את החוויה שהרגשתם. ספרו האם היה לכם קשה לסמוך על בן/בת הזוג כשעיניכם היו מכוסות? ומה צריך לעשות על מנת שכן הזוג יוכל לסמוך עליו?

מה ניתן ללמוד מכאן על חשיבות האמון?

חפשו במרשתת (אינטרנט) קטעי עיתונות המשקפים את חשיבות האמון והיושרה במשטר הדמוקרטי. חשבו כיצד נכון לדעתכם להתמודד עם **בעיית האמון** שנוצרה במקרה שהבאתם מן העיתון? (בין אם הטענות המועלות נכונות עובדתית ובין אם לאו).

מה יכול "תרגיל באמון" ללמדינו על חשיבות האמון בין הרשויות לבין האזרחים?

מאמר דעה

יושרה / יורם גלילי

מקורו של המושג יוֹשֶׁרָה הוא במונח הפיזיקלי "אינטגריות" (Integrity) שפירושו **"שלמות"**, הצטרפות כל חלקי הדבר לכדי שלמות. דמיינו רכב או מכונה המורכבים במפעל. כאשר הם מגיעים לסוף פס הייצור, מוכנים למסירה, הם במצב של אינטגריות.

במישור היחסים הבין-אישיים זהו מצב שבו יש שלמות, או אם תרצו: **קו ישר** המחבר בין מה שאדם **מתכוון** בליבו, מה שאותו אדם אומר, ומה שבסופו של דבר הוא **עושה**. איך נדע שאכן כך הוא? אלה הם דברים שעליהם אמר רבי יהודה, בסוגיית אונאת דברים (תלמוד בבלי, בבא מציעא נח ע"ב), שהם "דבר המסור ללב". פעמים רבות אותו אדם, רק הוא בינו לבינו, יודע האם מה שעשה ואמר הוא אכן מה שהתכוון, האם לבו ופיו שווים. אמירתו של רבי יהודה מתאימה גם כאן, מפני שהיפוכה של היושרה היא האונאה. אותו פער סמוי בין מה שאמרתי ועשיתי לבין מה שידעתי או התכוונתי. הדוגמה שמביאה המשנה משאירה אותנו במישור האנושי והפשוט ביותר, בזירת המסחר שבשוק – אם אני מפשפש בסחורה, עושה את עצמי מתכוון לקנות, בשעה שבלבבי פנימה אין כל כוונה כזו, הריני מטעה את המוכר, יוצר אצלו ציפיות ואכזבה, מכלה את זמנו לשווא, ופוגע בו – רגשית וגם כלכלית – בחוסר היושרה שלי.

בעולם הדמוקרטי-אזרחי, היושרה חשובה כי היא חלק מהיותה של הדמוקרטיה **מערכת של הסכמות** (בשונה מדרכי שלטון אחרות שמטבען הדיקטטורי הן נכפות על המוונים). למשל, אנחנו נותנים בהסכמה סמכות וכוח למנהיג או למפלגה, מתוך אמונה שמה שהם אמרו שיעשו הוא אכן כוונתם ואכן מה שיעשו בסוף. אם הם לא מקיימים זאת, נאשים אותם בחוסר יושרה, כי למעשה, הם הונו אותנו.

אנחנו זקוקים ליושרה כדי לקיים מערכת יחסים איכותית, שלמה וטובה בינינו לבין הקרובים לנו ביותר, בינינו לבין עמיתינו ועמיתותינו לעבודה, ולבסוף אף בינינו ובין השלטון. ייחודה של היושרה הוא שאיש לכאורה אינו מכריח אותנו, בתוקף חוק למשל, לנהוג בה, אבל מרגע שלא נהיה מחויבים אליה כלל, נחרי בוודאי, במוקדם או במאוחר, את כל מערכות היחסים החשובות והחיוניות לנו.

יורם גלילי הוא מנחה בתוכנית בארי